PROROK ELIÁŠ

Původ materiálu

Pokorný Pavel

Pořadí v lekci

17

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 134, 1a - Dobrořečte Hospodinu, všichni Hospodinovi služebníci, kteří stojíte v Hospodinově domě.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1Kr 16,29-33

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

***- Achabova vláda (16,29-34)** je charakterizována jako budovatelství (16,32 – můžete nechat starší děti, aby našly v textu slovesa, kteráse k tomu vztahují). V očích biblického vypravěče však veškeré toto úsilí vede k zavádění pohanského bálovského modlářství. Tento způsob modlářství zaručoval v očích panovníka nově rozkvétající země lépe její jistotu, bohatství i nekontrolovanou absolutistickou moc.*

***- Jezábel, dcera Et-Baalova** – (dosl. IZEBEL – Ne-spočinulá, Ne-obyvatelka) – už z jejího jména je slyšet: ta nepřišla, aby našla domov v zemi, darované Hospodinem, ale aby z ní učinila "domov" Baalovi.*

*- **Baal –** Pán, dosl. Vlastník. Tomuto Vlastníkovi chce Jezábel podřídit zaslíbenou zemi.*

*- sucho: má ukázat na svrchovanost Hospodinovu a bezmocnost Baalovu. Baalovské modlářství počítalo s Baalem jako ručitelem pravidelného střídání doby dešťů a doby sucha. To je teď zrušeno – a bude obnoveno až na Boží**slovo**.*

*- **Eliáš Tišbejský –** po Jezábel už druhý "přistěhovalec" v tomto příběhu. Ale jeho jméno vypovídá o naprosto odlišném programu: ELI-JAHU: Bůh Můj je Hospodin. Eliáš bude Achabovým protihráčem. Jeho jedinou zbraní je slovo. Achab kraluje (16,29) – a Eliáš mluví (17,1). Eliáš je označen jako „muž Boží“, což bylo tradiční označení pro divotvorce, zároveň z vyprávění opakovaně vyplývá, že jeho divy mají služebnou povahu – stvrzují (podbně jako divy a znamení Ježíšovy), že ohlašované slovo Hospodinovo je nosné a spolehlivé (17,24)*

*- **perioda u potoka Kerítu** – Potok Kerít znamená Oddělení (dosl. Odseknutí). Prorok se musí oddělit se a vskrytu žít z Hospodinových darů. Nemá se okázale předvádět veřejnosti. (Nestoupne si v Samaří na náměstí – aby dělal Hospodinu ‘reklamní kampaň, lákal věřící na Boží dobrou vodu.)*

Potok Kerít je za Jordánem, na východě – tam, odkud vešel lid do zaslíbené země (můžete si ho s dětmi najit – na nástěnné "německé" mapě a připomenout si, co se ještě dělo na této straně Jordánu). Prorokovo "cestování" naznačuje, že se chystá nový počátek. Název potoka "souzní" i se smlouvou – smlouva se uzavírala tak, že se dosl. "rozsekávala". Tento skrytý úsek Eliášova života má zvýraznit Boží věrnost lidu navzdor tomu, že král Achab svou "politikou" smlouvu s Hospodinem totálně porušil. Na tuto Boží věrnost upomíná i způsob péče o Eliáše: krkavci, ptáci zajímající se jinak jen o mršiny, proroka obdarovávají pravidelně chlebem a masem – stejně jako Hospodin živil Izraele na poušti. Stejným směrem vede pak i vyprávění o podivuhodné péči skrze vdovu (17,14) – zmínka o mouce a oleji upomíná na koláče z many – Nu 11,8. Záchrana syna pak dosvědčuje Boha Izraele jako skutečného dárce života.

*- **vdova ze Sarepty Sidónské –** Boží příkaz, směrující další Eliášovo putování na území Sidónu m.j. ukazuje, že Boží rozhodnutí nemíří proti Sidóňanům (vyznavačům Baala), ale proti uctívání Baala jako zdroje a záruky života. Právě ti nejubožejší ze Sidónských (vdova zmírající hladem) jako první mají poznat nadějnost a životodárnost Boží věrnosti.*

- mocné činy Elijášovy – *vysvobození z hladu a vysvobození ze smrti – ukazují, že ne po hanský Baal, ale Hospodin je dárcem a ručitelem lidského života. Zatím co Baalova moc je vyhlášením doby sucha zjevně "odstavena", Hospodin se projevuje jako Bůh svrchovaný, milosrdný a skutečně životodárný.*

Eliášovy mocné činy dotvrzují pravost (pravdivost, spolehlivost, skutečnou – i když ne na první pohled zřejmou – důvěryhodnost) slova Hospodinova, které Eliáš káže (17,16). Proto na závěr obou mocných činů slyšíme odpověď vdovy: Nyní jsem poznala, že jsi muž Boží a že slovo Hospodinovo v tvých ústech je pravdivé (17,24). Spolehnout na Hospodinovo slovo, zaslibující uprostřed tvrdých podmínek nečekanou cestu dál – to je víra.

2. úskalí textu:

- nedělejte z Achaba "chudáka pod pantoflem", ovlivněného zlou Jezábel. On vyvíjí aktivitu, uzavírá nábožnsky a zehraničně-politicky výhodný sňatek a zavádí modlářství. Jakkoli je v pozdějších příbězích Jezábel aktivní, do Izraele ji přivedl Achab, který si ji už bral jako „dceru Baalovu“ (viz 16,31 – jméno krále a sidónského božstva na tomto místě splývají).

- nesoustřeďte pozornost především na „zázračnou“ rovinu příběhu. Bůh není v tomto vyprávění (ani kdekoli jinde), jen ten, kdo je "silnější" božstvo než Baal či Achab. Mocné činy nechtějí ohromit "zázračností". Nejsou tajnou zbraní na první pohled bezmocného proroka Eliáše. Stvrzují pravdivost prorockého slova a víry, která z prorockého kázání vyrostla. Bez tohoto rámce nemají mocné činy hlubší zvěstnou hodnotu.

- nepřepojujte příliš rychle "biblické sucho" s hladomory současnosti. Přejdete-li v rozhovoru s dětmi k tomuto problému, upozorněte je, že sucho je vlastně důsledkem lidské (Achabovy) svévole a pýchy, ne rozhodnutí rozmařilé Boží všemohoucnosti, – a že mnohé současné srovnatelné katastrofy, sucha a hladomory, mají podobné důvody (nedomyšlená industrializace nebo specializace v zemědělství ve třetím světě, přenášení socialistických modelů, kořistnictví k přírodě aj.).

3. METODICKÉ POKYNY

Obrázek má pomoci tomu, aby děti přemýšlely nad aktuálností biblického vyprávění. Úkol z obrázku budou tedy děti zpracovávat až po vašem vyprávění. Možnosti, které vymyslí a nakreslí, si potom společně ukažte a mluvte o nich: Proč je napadly právě tyto? Jsou všechny jenom kritické a kárající? Je to tak, že Elijáš jenom kritizuje? Mohl by dnes někomu ohlásit také sucho? Proč?

4. POMŮCKY

nástěnná mapa Biblischen Lander; obrázek země postižené suchem; Flanelograf II.

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší školní věk:

Zeptejte se dětí, zda-li rády něco staví, budují, zařizují, organizují. Nechají si při tom do toho moc mluvit, nebo to raději dělají po svém? Je vždycky taková věc prospěšná, dobrá, bez chyby?

Otázka pro starší školní věk:

V kterých obdobích našich dějin se pěstovalo "budovatelství"? Byly to doby, které přinesly svobodu, naději, spravedlnost – nebo naopak?

Navržená motivace v obou případech umožňuje představit Achaba jako „krále Budovatele“ (viz klíč. pojmy) a zároveň upozorní na dvojznačnost lidského budovatelství. Eliáš je potom tím, kdo rub achabovského budovatelství odhaluje, svým svědectvím ukazuje jeho limity a svými činy odkazuje na jiný zdroj života a naděje.

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Vyprávění soustřeďte na napětí mezi Achabem, svévolně a modlářsky zakládajícím a realizujícím svou vládu, a Božím svědkem Elijášem. V druhé půli představte Elijáše jako toho, který nejen boří, ale též zakládá – u vdovy vzbuzuje nové očekávání.

I. Motivace

II. Achab organizuje své královské budování po svém – bez Boha

II. Elijáš říká, že taková vláda nic dobrého nepřinese (sucho)

III. Elijáš pomáhá chudé vdově žít v době sucha

IV. Vdova uvěřila Elijášovu kázání

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Motivace vám pomůže představit Achaba jako vladaře, který usiluje uskutečnit svůj projekt a spoléhá přitom na baalismus. Takto spolu s ním můžete představit i Jezábel. Jejich náboženským a mocenským projektům se Elijáš staví na odpor. Nástup sucha má ukázat bezmoc Baala (ve vztahu k Achabovi až v zesměšňující podobě). Oba divy u vdovy pak stvrzují pravdivost slova tohoto osamělého Božího svědka.

I. Motivace

II. Achab a Jezábel tvrdě prosazují bálovské modlářství

III. Elijáš ohlašuje sucho

IV. Elijáš na poušti

V. Elijáš ohlašuje Boží péči hladovějící vdově

VI. Elijáš ohlašuje Boží záchranu pro umírajícího syna

VII. Elijáš vzbuzuje víru

VYPRÁVĚNÍ

I. IZRAELSKÝ KRÁL ACHAB

V severním izraelském království se stal králem Achab. Na králích (na vládách) mnoho záleží, jak se bude lidem v jejich zemi žít. Zda budou mít lidé pocit bezpečí a svobody, zda budou obchodníci poctiví a úředníci spravedliví, zda se zkrátka bude dobře žít. Jak to může král zařídit? Jak má vládnout?

Mojžíš zanechal Božímu lidu odkaz, že nejlépe se jim bude žít, když budou spoléhat na Hospodina a poslouchat jeho (Boží) slovo. A král dělá nejlépe, když víru v Hospodina podporuje a sám se jeho zákonem řídí. Jenže Achabovi se do toho nechtělo.

II. CO ACHAB CHTĚL

Proč se do toho Mojžíšova odkazu Achabovi nechtělo? Nevíme přesně. Možná se mu nechtělo zabývat se Božím zákonem, možná na něj pozapomněl, možná ho prostě zlákalo něco jiného. Achaba něco zlákalo – že by krásná sidónská princezna? Anebo sidónské božstvo, rozmarný a štědrý bůh Baal? Těžko říci, co víc a co dříve. Lákavé bylo obojí. Vzít si princeznu se hodí vždycky. Mít za tchána bohatého a mocného krále je určitě výhoda. Ale lákavý byl i bůh Baal. Ten sliboval hojnost potomstva a úrody, sliboval majetek, sílu i moc těm, kdo mu postaví oltáře, chrámy, sochy, posvátné sloupy, těm, kdo mu budou obětovat a uctívat ho. Vypadalo to velmi lákavě – moc toho vlastně Baal od člověka nechtěl, ve srovnání s Hospodinem, který ve svém zákoně žádá milovat bližního, nelhat, nepodvádět, necizoložit a spoustu dalších věcí. Zkrátka, u Baala záleželo na nějaké té oběti a úctě, kdežto Hospodinu záleželo na tom, jak člověk žije.

Achab se nechal zlákat baalovským náboženstvím (a princeznou k tomu). Začal Hospodinovu zem předělávat na zem Baalovu. A co Boží lid? Bude ještě patřit Hospodinu?

III. CO ACHABOVI UNIKLO

Achab měl před sebou lákavou vidinu toho, co může získat – baalovské výhody, prospěch, bohatství a princeznu. Co Achabovi nedošlo – že to celé je podvod. Achabovi nedošlo, že zradí, a tím ztratí Hospodina, svůj lid a nakonec i sám sebe. Že tou změnou se oni sami (lid i král) změní. Budou patřit někomu jinému. Achabovi uniklo, že jméno „Baal“ znamená „vlastník“,

„majitel“ – že se ho Baal zmocní, připoutá si ho k sobě, učiní ho na sobě závislým. Achab netušil, že Baal mu nesplní, co slibuje. Ani k tomu nemá žádnou moc. Není bůh – jen prázdná bublina nafouknutá obratnými, výřečnými baalovskými kněžími. Achabovi také uniklo, že jméno té sidónské princezny „Jezábel“ znamená „Ne-obyvatelka“ – že ona nikdy nebude chtít být opravdu jeho ženou, nebude jí záležet na Izraeli, ani na Achabovi samotném, nikdy u nich nebude doma. Zůstane ze své vůle cizinkou a vší mocí se bude snažit proměnit Izrael v cizinu.

IV. HOSPODIN POVOLÁVÁ PROROKA

Achab se s velikou energií pustil do díla. Přivedl si do svého paláce v Samaří sidónskou princeznu, postavil Baalovi chrám, oltář i posvátný kůl, klaněl se mu, přinášel mu oběti a všude rozhlašoval, jak se všichni budou mít báječně. Nejdřív všechno vypadalo slibně a mnozí se nechali strhnout a napodobovali krále. Země se začala proměňovat. A vzdalovat se Hospodinu.

Tu se najednou objevil v Samaří jeden přistěhovalec. Přišel z Gileádu, tady na severu mu nic nepatřilo, nebyl tu doma. Nic neměl, jen bosé nohy a plášť z velbloudí srsti přepásaný provazem. Ale jméno měl – Elijáš Tišbejský. A jméno Elijáš znamená „můj Bůh je Hospodin“. Jméno Elijáš připomíná Boha, na kterého už v Samaří a v celém severním Izraeli skoro zapomněli.

Elijáš přišel za Achabem a povídá: „Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, odteďka nezaprší. Déšť přijde, až on bude zase chtít. A kdy to bude, to ti povím já.“ Achab na toho člověka koukal vyjeveně a nebral ho moc vážně: „Co mi tady povídá o Hospodinu, na toho už přece dneska nikdo nevěří! Déšť nám opatří Baal, obilí poroste, tráva na pastvinách vyrazí, hrozny se nalejí vinnou šťávou, všeho bude dost.“ Achab nad tím mávl rukou – a vzpomněl si na Elijáše až po čase, až když udeřila horka a sucha, jaká nikdo nepamatoval. Achab běhal k baalovským sloupům a za baalovskými kněžími, ale nezapršelo. Achab se rozzlobil: „Může za to Elijáš! Kde je?“ Jenže Elijáš nebyl k nalezení.

V. HOSPODIN VEDE POUŠTÍ

Hospodin totiž poslal Elijáše za řeku Jordán, do neúrodné kamenité krajiny. Tam se Elijáš usadil v pustině u potoka Kerítu. Nic neměl a nikdo tam nebyl. Elijáš byl skrytý, schovaný před Achabovým hněvem. Co však bude jíst? Tu přilétli havrani a přinesli mu chléb a maso. A večer zas. A ráno druhého dne opět. A Elijáš jedl chléb a maso a z potoka pil a vzpomínal, jak Hospodin vedl svůj lid, Izrael, ze země otroctví do země zaslíbené. Jak putovali pouští a nikde nic nebylo. Ale každé ráno nacházeli kolem tábora manu, Bohem seslaný pokrm. A vítr od

moře přivál křepelky, a tak měli maso. Na cestě pouští, tam Hospodin uzavřel smlouvu se svým lidem. Elijáš si jasně vybavoval slova, která Mojžíš vyřizoval jako vzkaz od Hospodina: „Viděli jste, co jsem učinil Egyptu. Nesl jsem vás na orlích křídlech a přivedl vás k sobě. Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid.“ (Ex 19,4-5) Elijáš se sám sebe ptal: „Jak mohli zapomenout na Hospodina, Boha živého a vysvobozujícího? Jak mohou poklonkovat před podvodníkem Baalem?“

VI. HOSPODIN ŽEHNÁ SIDÓNSKÉ VDOVĚ

Sucho trvalo už dlouho, pole nerodila, pastvin ubývalo, voda z potoků a řek mizela a jednoho dne vyschl i potok Kerít. Hospodin poslal Elijáše do sidónské krajiny, do města Sarepta. Když Elijáš přišel k bráně toho města, viděl tam jednu ženu sbírat dříví. Zavolal na ni: „Naber mi prosím trochu vody do svého džbánu a dej mi prosím kousek chleba.“ Ta žena odpověděla: „Jsem jen chudá vdova a v tuto dobu tu panuje bída. Mám jen ždibec mouky v hrnci a maličko oleje v láhvi. Zrovna jsem se chystala, že z toho upeču poslední jídlo pro sebe a svého syna. Naše poslední jídlo, rozumíš? Potom jistě zemřeme.“ Elijáš jí řekl: „Neboj se. Nejdřív vezmi z toho mála trošku a udělej mi malý chléb. Potom připrav jídlo pro sebe a svého syna. Hospodin ti totiž vzkazuje: Mouka v hrnci neubude a olej v láhvi nedojde až do toho dne, kdy Hospodin dá zemi déšť.“ Ona tomu slovu uvěřila a udělala, jak jí Elijáš řekl. Pak ze ždibce mouky a trochy oleje pekla každý den znovu malý chléb, který nasytil Elijáše, jejího syna i ji samotnou. Tak Hospodin pečoval o svého proroka i o chudou sidónskou vdovu, zatímco král Božího lidu sveden vidinou bohatství vyměnil Hospodina za sidónské božstvo a princeznu.

VII. HOSPODIN JE PÁNEM

Stalo se však, že syn té sidónské vdovy onemocněl. Už téměř přestával dýchat. Jeho matka byla nešťastná a dávala tu nemoc za vinu Elijášovi: „Ty jsi Hospodinův prorok a tímhle nás chceš vytrestat za to, že my Hospodina nectíme! Proč jsi sem vůbec přišel?“ Elijáš ji požádal: „Dej mi svého syna!“ Vzal jí ho z její náruče, odnesl do svého pokojíka, položil ho na svou postel a modlil se: „Hospodine, můj Bože, cožpak té vdově, u které jsem hostem, způsobíš zlo a přivodíš jejímu synovi smrt?“ A pak se skláněl a opakoval prosbu: „Hospodine, můj Bože, ať se prosím vrátí do tohoto dítěte život!“ Hospodin Elijášův hlas vyslyšel, do dítěte vrátil život a dítě ožilo. Elijáš dítě vzal, odnesl ho jeho matce a řekl: „Hleď, tvůj syn je živ.“ Vdova Elijášovi řekla: „Nyní jsem poznala, že jsi muž Boží a že slovo Hospodinovo v tvých ústech je pravdivé.“

Jen prorok a jedna chudá vdova ze Sarepty byli u toho, když se Hospodin ukázal jako Pán a dárce života. Proč se tak Hospodin neukázal Achabovi a Jezábel? Nevíme. Snad proto, že ti, kdo se honí za baalovskými sliby, Hospodinovy skutky stejně nevidí.

MODLITBA

Hospodine, Bože náš, ty neslibuješ snadné bohatství, ale dáváš posilu na cestu životem. Ty neslibuješ bezpracnou pohodu, ale dáváš pokoj těm, kdo se mají rádi a nesou navzájem svá břemena. Pane, ochraňuj nás, provázej nás, připomínej se nám, abychom se neztratili, abychom tě za něco lacinéh nevyměnili, abychom se tě drželi, víru zachovali a své bližní milovali. Amen

. podněty pro rozhovor:

- od čeho si lidé dneska slibují snadný život?

- co lidi vede k tomu, že zapomínají na Boha?

- kdo dnes zajišťuje vdovám a osiřelým dětem dostatek prostředků k životu?

- znáte ve svém okolí někoho, kdo je odkázán na pravidelnou pomoc? Pomáhají mu i křesťané?

- potřebují mocní lidé slyšet kritický hlas? Kdo takto mluví – uprostřed církve, uprostřed obce, uprostřed státu?

- které krále si z dějepisu pamatujete jako 'budovatele"? Bylo za jejich vlády všechno v pořádku? Našli se kritikové jejich způsobu vlády (např. Karel IV. x Jan Milíč z Kroměříže)

- znáte důvody dlouhodobých suchých období a hladomorů na některých kontinentech?

Odkaz na pracovní list
17 Prorok Elijáš
Odkaz na píseň

Svítá novej den (SV316)

Dej odvahu včas slyšet, co pro nás, Pane, máš

Kéž prvních svědků duch se vzbudí (EZ423)

Prozpěvujme všichni vesele a slavme příchod Syna

To já, ó Pane můj, půjdu, když mne posíláš

Uhni se stranou, ztratíš jen chvíli

Přímluvný zpěv (BTS44)

Cílová skupina

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

1 Královská 16,29–34

1 Královská 17,1–24